

Figura 48. Àngel de l'Anunciació a la catedral de San Antolín de Palència.

Figura 49. Verge de l'Anunciació a la catedral de San Antolín de Palència.

catedral de Palència. S'ha pensat que aquesta imatge hauria estat elaborada en els tallers de Coïmbra. Tanmateix, creiem que aquest conjunt de l'Anunciació fou cissellat a Palència, durant l'estada del taller itinerant de Pere de Bonull en aquesta ciutat castellana, com a continuació intentarem demostrar.

Hem vist com Bonull marxà de l'Aragó en una data poc anterior a 1322, amb el determini de cercar un nou emplaçament amb millors perspectives. A Palència ens consta que el bisbe Gómez Peláez (bisbe palentí entre 1313 i 1319, abans havia estat canonge de la seu portuguesa d'Èvora i elegit 1313 bisbe d'aquella seu, essent més tard anul·lada la seva elecció⁵³) projectava la construcció d'una nova catedral per substituir el temple catedralici de Sant Antolí, que aleshores seria bastant antic (segle XI);⁵⁴ el 1318 imposà el pagament de tres càrregues de blat sobre la col·lecta del delme de cada parròquia de la diòcesi, propòsit que abandonaria davant l'oposició del clergat, arxiprests i oficials reials en veure minvada la seva participació en el delme.⁵⁵

A Gómez Peláez el succeí Juan Fernández de Limia, que abans fou ardiaca de Sigüenza i abat electe de Valladolid (1317); fou bisbe de Palència des del 1320 fins que el 1330 el promocionarien a la seu arquebisbal de Santiago de Compostela.⁵⁶ Un germà de Juan, García Fernández de Limia, era xantre del capítol el 1328.⁵⁷

Es deu a Juan Fernández de Limia la iniciativa d'engegar les obres de la nova catedral. Així fou com l'u de juny de 1321, Guillem, bisbe de Sabina, cardenal i legat del papa Joan XXII, col·locava la primera pedra de la catedral gòtica de Palència davant set bisbes: els de Palència, Lleó, Segòvia, Còrdova, Plassència, Zamora i Baiona.⁵⁸ Per arribar a aquell punt li calgué disposar d'un projecte prou ambiciós per motivar el capítol catedralici dirigit per un mestre competent. Tot sembla indicar que aquell mestre fou Pere de Bonull. A banda de les imatges d'aquell conjunt de l'Anunciació que hem indicat més amunt, ens trobem que a les capelles de la girola i absis hi han moltes reminiscències envers els edificis religiosos que hem anat atribuint a Bonull al llarg del present estudi.

En primer lloc, cal destacar la planta de l'absis i girola (Fig. 50) de la catedral palentina, basat en la geometria del decàgon, amb cinc capelles radials octogonals truncades, amb la mateixa proporció que la capella central de la capçalera de l'arxiprestal de Morella (Fig. 39), completant el conjunt una capella rectangular a cada extrem de l'absis. Aquest absis seria l'adaptació de l'absis i girola de la catedral d'Amiens (Fig. 50b), basat en la geometria del tetràdecàgon (polígon de catorze angles), que té capelles radials idèntiques de planta octogonal truncada, amb contraforts amb la mateixa secció horitzontal i contraforts situats a les arestes de les capelles, amb la mateixa disposició que a Palència. Adjunt a l'absis i girola s'hi bastí el campanar (Fig. 51), de secció quadrada, semblant (Fig. 52) al d'Alcanyís,⁵⁹ i a la part inferior del campanar de la catedral d'Osca (Fig. 53), de

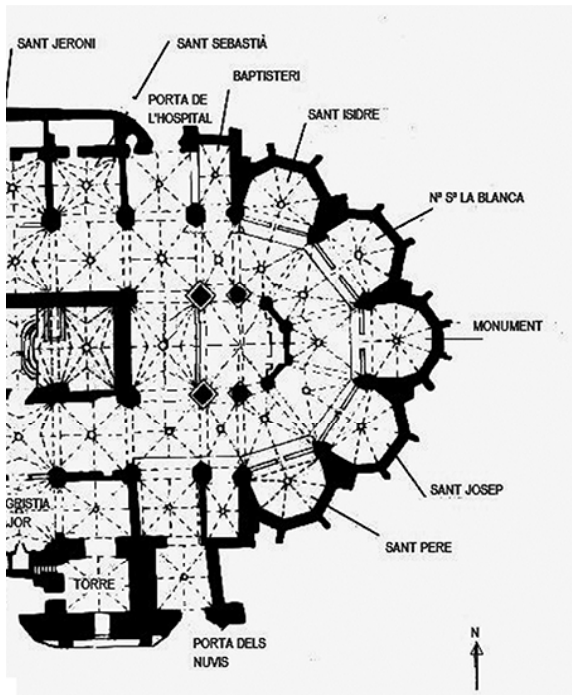

Figura 50. Absis i girola de la catedral de Palència.

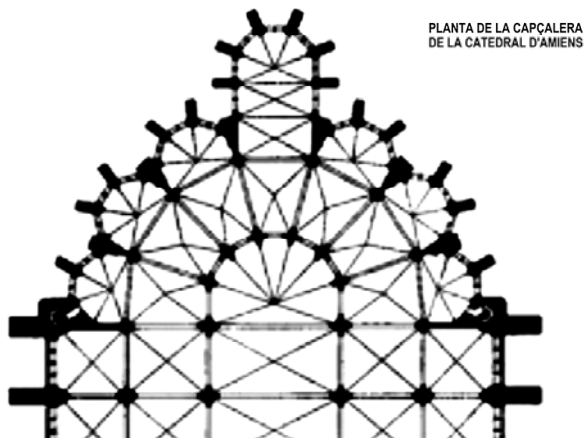

Figura 50b. Planta de l'absis i girola de la catedral d'Amiens.

base quadrada (diferent però del cos superior, finalitzat posteriorment amb secció octogonal).

Les traceries dels finestrals de la capella central absidial (Fig. 54), formades per quatre llancetes cimades per tres òculs o rosasses de sis pètals o lòbuls, s'inspiren en les traceries del claustre de la catedral de Pamplona (Fig. 55) amb la dissimilitud visible a la traceria del claustre pamplonès, amb un òcul superior té vuit pètals. A les capelles veïnes

Figura 51. Campanar, absis i girola de la Catedral de Sant Antolí de Palència.

Figura 52. Torre campanar gòtica de la col·legiata de Santa Maria d'Alcanyís.

de l'absis palentí (Fig. 56) formades per una apertura trifora amb tres rosasses de sis lòbuls, s'hi poden relacionar les traceries cegues que utilitzà en la paret lateral del sepulcre de Jaume II i Blanca, a Santes Creus (Fig. 57), malgrat que en aquest darrer

Figura 53. Campanar i portalada de la catedral d'Osca.

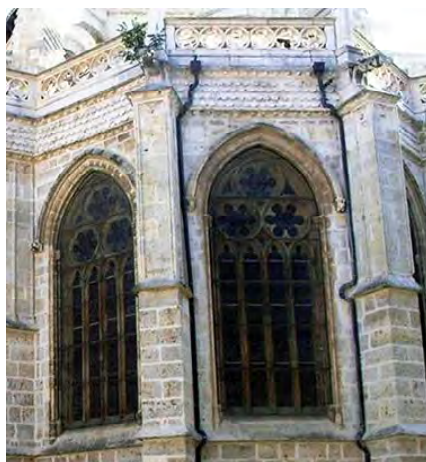

Figura 54. Traceria de la capella central absidial de Palència.

Figura 55. Traceria de l'arc del claustre de la catedral de Pamplona.

Figura 56. Traceria d'una capella absidial lateral a la catedral de Pamplona.

Figura 57. Traceriess cegues en el sepulcre de Jaume II i Blanca d'Anjou a Santes Creus.

lloc les rosasses foren de només quatre lòbuls. Al claustre de Santes Creus (Fig. 58) es poden apreciar altres combinacions de rosasses i llancetes, les més simples es repetiren al claustre i al monument dels comtes-reis del mateix monestir (Fig. 57). Els finestrals a Palència mostren unes bases de les columnetes dels brancals (Fig. 59), amb unes motllures molt semblants a les que hi ha a l'església del monestir de Santa Maria de la Serra de Montblanc (Fig. 23) o les del monument funerari de Jaume i Blanca al monestir de Santes Creus (Fig. 24).

Figura 58. Traceries emprades per Bonull al claustre del monestir de Santes Creus.

Figura 59. Bases de les columnetes dels brancals dels finestrals de la capella del monument de Palència.

A l'exterior, l'absis de la catedral de sant Antolí (Fig. 60) reflexa molts dels recursos constructius i decoratius de Bonull: el sòcol massissat que uneix parets i contraforts amb un talús, el podem observar també a l'església de Santa Maria de Montblanc i a l'arxiprestal de Morella. La utilització de gàrgoles es present a Palència, Montblanc, el claustre de Santes Creus i el baldaquí del sepulcre de Jaume II i Blanca. La decoració amb pinacles (malgrat les dissemblances motivades pel fet d'haver estat interpretats per constructors posteriors a Bonull), és present a Palència, Montblanc i el baldaquí de Santes Creus. Finalment, l'ús d'arcbotants només s'emprarà a Palència i a Montblanc.

Figura 60. Alçat exterior de l'absis de la catedral de Sant Antolí de Palència.

Tot sembla indicar que Bonull residiria durant uns anys a Palència, els suficients per pujar les parets de les capelles absidials fins a un cert nivell. No tenim clar que construís les voltes. El que sembla clar és que les agulles i els arcbotants no serien obra seva, tal vegada algun deixeble que interpretà traces i no les construï com Bonull les havia modelat al baldaquí de Santes Creus. La capella de Nostra Senyora la Blanca, fundada per l'ardiaca Alonso Rodríguez de Girón, s'ha proposat que s'hauria enllestit vers 1331, quan s'hi féu sepulturar l'ardiaca al sepulcre col·locat a la capella que patrocinà, amb la seva heràldica representada a les parets del recinte⁶⁰.

La manca de recursos o la despreocupació dels prelats palentins, sovint absents, ocupant llocs preeminents entre els cortesans i curials dels reis castellans⁶¹, entre els anys 1330 i 1380, provocarien l'aturada de les obres de la catedral, que no tindrien l'impuls necessari fins ben entrat el segle XV. Pere de Bonull hauria de buscar, un cop més, nous horitzonts.

Coïmbra (regne de Portugal) (vers 1330-1337..)

Actualment s'admet⁶² sense cap mena de dubte que Pere de Bonull es desplaçà a Portugal vers 1330, per bastir el monument sepulcral de la reina Isabel de Portugal, germana de Jaume II "el Just", situat antigament al convent de franciscanes de Santa Clara la Vella, ara a Santa Clara la Nova, de Coïmbra. Analitzà aquest sepulcre portugués, Carla Varela Fernandes, fent comparació amb l'efígie de Blanca d'Anjou a Santes Creus, comprovant sense cap vacil·lació la mateixa autoria (Fig. 61). Abans que ella, altres estudiosos portuguesos de fa gairebé un segle, ja compregueren que l'aparició d'aquesta mena d'escultures amb noves formes i maneres de fer tingué un origen forà, entenent que la construcció de la tomba de la reina Isabel generà un model a imitar, apareguent tot seguit molts comitents que volgueren construir-se túmuls sepulcral del mateix nivell artístic. Un dels primers fou el bisbe⁶³ Gonçalo Pereira, que es féu fer per "mestre Pero", un mestre que queda docu-

Figura 61. Tomba de la reina Isabel de Portugal, actualment a l'església del convent de Santa Clara la nova, de Coïmbra

mentalment consignat com l'autor del sepulcre del bisbe, el seu propi monument per a ser sebollit, amb escriptura signada el 1334.

Amb tot, últimament, a Portugal es defensa que mestre Pero i Pere de Bonull, són dos artistes diferents⁶⁴, basant-se en diferències observables en el sepulcre del bisbe Gonçalo Pereira. Nosaltres creiem que l'anàlisi estilística de les imatges en què es basa aquesta hipòtesi no ens ho suggereix. Així, per exemple, els paral·lelismes existents entre els rostres del bisbe Gonçalo (Fig. 62) i el rei Jaume II (Fig. 63), de les seves respectives tombes ens indiquen amb molta claredat que al darrere hi ha la mateixa mà de Pere de Bonull. Les imatges de petit format que decoren els laterals del monument no desmereixen l'estil refinat de Bonull. En tot cas, les poques diferències observades podrien haver sorgit de la col·laboració d'algun deixeble portugués o d'un escultor consoci de Bonull, com el documentat Telo Garcia, amb taller a Lisboa⁶⁵.

Mestre Pero (= Pere de Bonull) s'establí finalment a la ciutat portuguesa de Coïmbra: a banda del monument funerari de la reina Isabel, s'atribueix a la seva mà les tombes de Domingos Joanes i Domingas Sabachais, a la Capella dos Ferreiros (Fig. 64), tombes que mostren l'estil propi de Pere Bonull, fins i tot la imatge d'un cavaller (Fig. 65) que sembla calcada d'unes imatges de cavallers existents en un capitell del claustre de Pamplona (Fig. 66); la tomba de Vatança Làscaris, filla de la infanta Làscaris, que queda documentada com a obra de "mestre Pero" cap a 1337 (Fig. 67); una figura d'un sant màrtir (fig. 68), mentre que l'escultura de santa Àgata que s'atribueix al nostre mestre nosaltres la filiaríem a un deixeble o imitador (Museu Nacional de Machado de Castro); una efígie de mig cos representant la Verge amb el Nen (Fig. 69) (Museu Nacional de Machado de Castro); d'ell o del seu taller són moltes altres escultures com les verges de Podentes, Évora, Portunhos, o les verges de la "O" (a les que pregaven les embarassades) (Fig. 70) de

Castelo de Moimenta da Beira, Balsemao, Tarouca i Santiago de Compostela (imitador) (Fig. 71), Montemor-o-velho (Fig. 72). A la ciutat d'Èvora, membres del seu taller i el mateix Bonull haurien cisellat un apostolat (Figs. 73 i 74) per al pòrtic de la catedral i també una imatge de Sant Pere, per a una capella del mateix temple.

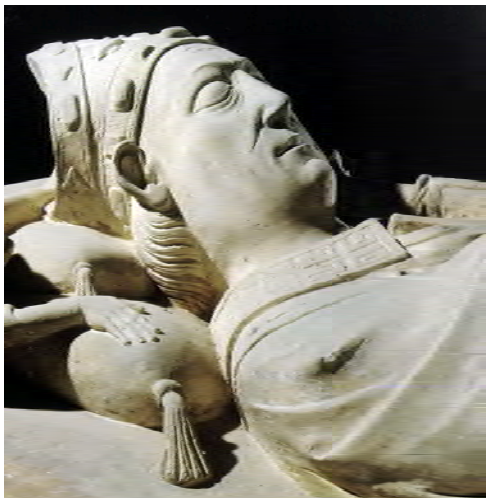

Figura 62. Detall de la tomba del bisbe Gonçalo Pereira (Foto José Pessoa DDF-DGPC).

Figura 63. Detall de l'efígie de Jaume II al sepulcre de Santes Creus.

Figura 64. Església d'Oliveira do Hospital, capella dels Ferreiros (Wikipedia M V Botelho).

Figura 65. Església d'Oliveira do Hospital, capella dels Ferreiros, imatge d'un cavaller (Wikipedia, MV Botelho).

Figura 66. Capitell dels cavallers al claustre de la catedral de Pamplona.

Figura 67. Tomba de Vatança Làscaris a la Seu de Coïmbra (Wikipedia MV Botelho).

Figura 68. Santa Àgata (deixeble) i Sant Màrtir (mestre Pere Bonull) (Museu Nacional de Machado de Castro) (Wikipèdia M V Botelho).

Figura 70. Pere de Bonull Nossa Senhora do Ó (Museu Nacional de Machado de Castro) (Wikipèdia M V Botelho).

Figura 69. Verge amb el Nen, mestre Pere de Bonull (Museu Nacional de Machado de Castro) (Wikipedia M V Botelho).

Figura 71. Anunciació del Museu de la Catedral de Santiago de Compostela (La Corunya).

Figura 72. Verge de la ó a Montemor-o-velho (Wikipèdia M V Botelho).

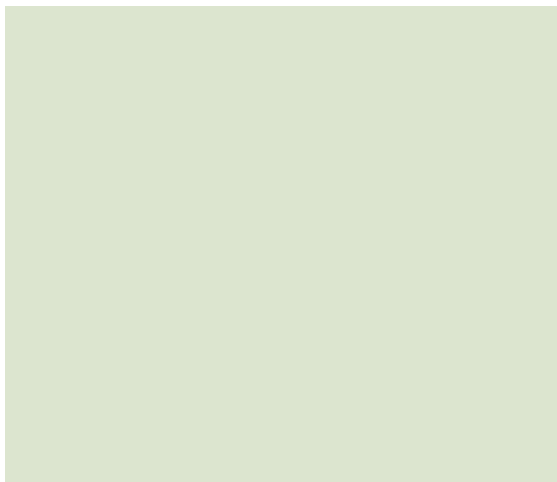

Figura 73. Pere de Bonull i taller, apostolat a la Seu d'Èvora (Wikipèdia M V Botelho).

Figura 74. Pere de Bonull i taller, apostolat de la Seu d'Èvora (Wikipèdia M V Botelho).

NOTES

- 1.- GIMÉNEZ SOLER, A. "Los panteones reales de Santas Cruces"., *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, II (1903-1904), doc. II, p. 191-192.
- 2.- PUIGGARÍ, J. "Noticia de algunos artistas catalanes inéditos, de la Edad Media y del Renacimiento. Primera parte"., *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 3 (1880), p. 74.
- 3.- TERÈS I TOMÀS, R.M. "L'època gòtica", *Escultura antiga i medieval*, L'Isard, Art de Catalunya, (Barcelona) 6 (1997), p. 225-228, o recentment, AADD, *El panteó reial de Santes Creus. Estudi i restauració de les tombes de Pere el Gran, de Jaume II i Blanca d'Anjou i de l'almirall Roger de Llúria*. Ed. Generalitat de Catalunya i Museu d'Història de Catalunya, Barcelona 2010.
- 4.- DURAN SANPERE, Agustí, i AINAUD DE LASARTE, Joan, *Escultura gòtica*, Plus-Ultra, Ars Hispaniae, VIII, Madrid, 1956, p. 119. Els segueix ROSENMAN, Barry Charles, *The Royal Tombs at the Monastery of Santes Creus*, University Microfilms International, University of Minnesota, 1983, p. 112- 115. També ESPAÑOL I BELTRAN, F. (2001). *Els escenaris del rei: art i monarquia a la Corona d'Aragó*. Manresa: Angle, p. 162; i també "La política artística de Jaume II", p. 18 i 26-27.
- 5.- MIRAMBELL ABANCÓ, Miquel a AADD "L'escultura gran de la Mare de Déu de la Serra" a *El centanari de la Coronació canònica de la Mare de Déu de la Serra, patrona de Montblanc (1906-2006)*, Ed. Cossetània, Valls 2006, p 11-20.
- 6.- El primer a notar aquest paral·lelisme fou GONÇALVES, António Nogueira, *Estatuària Lapidar no Museu Machado de Castro*, Coimbra, Impremta de la Universitat, 1928, p 98. El seguí DEL ARCO, Ricardo, *Sepulcros de la Casa Real de Aragón*, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas/Instituto Jerónimo Zurita, 1945, p 220. Podem veure els darrers treballs de síntesi a FERNANDES, C.V., "Maestro Pero y su conexión con el arte de la Corona de Aragón. (La renovación de la escultura portuguesa en el siglo XIV)", *Boletín del Museo e Instituto "Camón Aznar"*, LXXXI (2000), p 243-271; i també a Poder e Representação. *Iconologia da Família real Portuguesa (Séculos XII a XIV)*, II vol. Tese de Doutoramento, Faculdade de Letras da Universidade de Lisboa, Lisboa, 2005.
- 7.- Donà a conèixer el document, ALANYÀ, J. *Urbanisme i vida a la Morella medieval: (segles XIII-XV)*, Ajuntament i Associació d'Amics de Morella i Comarca, 2000, p 335-336.
- 8.-FELIP SÁNCHEZ, Jaume, *Crònica, Abaciologi i Diplomataris del Reial Monestir de Santa Maria de la Serra de Montblanc (ss. XIII-XVI)*, Ed. Ajuntament de Montblanc, Montblanc 2016, p 26-28. FELIP, J., "Notes per a la Història del Monestir de la Serra de Montblanc" a *Cultura i paisatge*, 9, 2016, p. 60-65.
- 9.- LOVÉN, Ch. "La neige, les briques et l'architecte français. La cathedrale d'Uppsala, 1272-", a FERM, O. i FÖRNEGARD, P. [directors] (2009). *Regards sur la France du Moyen Âge. Mélanges offerts à Gunnel Engwall à l'occasion de son départ à la retraite*. Estocolm: Centre d'études médiévales de Stockholm, p. 6-7, citat a *El panteó reial de Santes Creus. Estudi i restauració de les tombes...*
- 10.-GARCÉS MANAU, Carlos, "La Mezquita-Catedral (siglos XII-XIII) y la construcción de la Catedral Gótica de Huesca (1273-1313): una nueva historia" *Argensola*, 124 (2014), p. 211-270 .
- 11.-ZARAGOZÁ CATALÁN, A.; IBÁÑEZ FERNÁNDEZ, J. "Hacia una historia de la arquitectura en la Corona de Aragón entre los siglos XIV y XV a partir de los testeros de los templos. Ábsides construidos, ábsides proyectados e ideales y ábsides sublimes" a *Artigrama*, 29, 2014, p. 383-385.
- 12.-URANGA GALDEANO, Jose Esteban i INIGUEZ ALMECH, Francisco, *Arte medieval navarro*, vol. V: Arte gótico, Pamplona 1973, Aranzadi, p 9-10 i 34-35, n. 204-205, 207b i 213, citats per GARCÉS, obra citada, p. 237. Respecte a l'anàlisi dels portals del refectori i Puerta Preciosa, MARTÍNEZ ALAVA, Carlos a AADD *La catedral de Pamplona*, Ed Caja de Ahorros de Pamplona i Gobierno de Navarra, tomo I, Vitoria 1994, p. 325.
- 13.-Mestre anònim que, com bé indicà Carlos Garcés Manau, no té res a veure amb el famós Guillermo Inglés. L'estil d'aquest anònim mestre d'Osca i Pamplona és molt diferent del mestre Jacques Perut, del claustre de Pamplona, identificat gràcies a l'autògraf amb què signà el seu conjunt escultòric de l'Epifania.
- 13bis.-LACARRA DUCAY, M.C., "Relaciones artísticas entre Navarra y Aragón en el siglo XIV: Nuestra Señora de la Consolación de Chiprana (Zaragoza)" a *Príncipe de Viana*, LI, 1990, p 23-42; M. CRISPÍ, "La Mare de Déu de la sala capitular del monestir de Pedralbes i la Verge del MNAC, nous exemples que confirmen l'ús de tipologies escultòriques per part d'un taller itinerant" a *Elisenda de Montcada. Una reina lleidatana i la fundació del Reial Monestir de Pedralbes*, Lleida, 1997, p. 107-125; MANOTE CLIVILLES, M. R., "Una Mare de Déu gòtica procedent de la parroquial de la Verge de l'Alba de Tàrraga", *Urtx*, núm. 22, 2008, p. 130-135
- 14.-FRANQUESA GASOL, Joan, *Anales de Cervera*, 3 vols, Barcelona i Lleida, 1891, 1892 i 1895, p 10-11, citat per VERDÉS i PIJUAN, Pere, "Administrar les pecunies e bens de la universitat", *La política fiscal i les estratègies financeres d'un municipi català a la Baixa Edat Mitjana (Cervera 1387-1516)*, Universitat de Barcelona, Barcelona

- 2004, tesi doctoral inèdita, citats tots ells per BESERAN I RAMON, Pere "El temple gòtic de Santa Maria de Cervera", *Miscel·lània Cerverina*, 16 (2003), p. 19-68
- 15.-TURULL, Max i VERDÉS, Pere, "Gobierno municipal y fiscalidad en Cataluña durante la Baja Edad Media", *Anuario de Historia del Derecho Español*, LXXVI, gener 2006, p. 515.
- 16.-Annex Documental, document 2.
- 17.-FELIP, Jaume, *Crònica, Abaciologi i Diplomataris del Reial Monestir de Santa Maria de la Serra de Montblanc*, Ed. Ajuntament de Montblanc, Montblanc 2016, p. 26-28.
- 18.-DEL ESTAL, J. M., *Itinerario de Jaime II de Aragón (1291-1327)*, Zaragoza, Ed. Institución "Fernando el Católico" CSIC, p. 397.
- 19.-FELIP SÁNCHEZ, Jaume, *Llibre de privilegis, concòrdies i cartes reials de la Vila de Montblanc (col·lecció factícia)*, Montblanc, Ajuntament de Montblanc, 2001, doc. 13 pàg. 71.
- 20.-BOFARULL, Francesc de, *Documentos para escribir una monografía de la Villa de Montblanch*, "Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona", IV, 1898, doc 34, p 476-477.
- 21.-FELIP, Jaume, *Crònica, Abaciologi...*, p 26.
- 22.-MIRAMBELL, M., "L'escultura gran de la Mare de Déu de la Serra" a A.A.D.D. *El centenari de la Coronació canònica de la Mare de Déu de la Serra, patrona de Montblanc (1906-2006)*, Montblanc, Ed. Cossetània edicions, 2006, pp. 11-20. És partidari d'adscriure la imatge de la Mare de Déu de la Serra a l'art francès, en contraposició de la deficientment argumentada corrent que la suposa d'influència italiana o "bizantina".
- 23.-FELIP, Jaume, *Crònica, Abaciologi...*, p 28.
- 24.-Fa un quart de segle proposarem com a primer mestre iniciador de l'església de Santa Maria a un artífex anomenat Benet Basques "de Montblanc", a qui s'havia documentat a Tortosa amb un dibuix d'un alçat lateral de capella molt similar al de l'església de Montblanc. Creiem que aquella hipòtesi ara la podem descartar per la que en aquest moment enunciem. *Vide* FELIP, J., "El primer arquitecte de l'església de Santa Maria de Montblanc", *Espitllera* 87, (maig de 1994), p. 42-43.
- 25.-Un gran treball de recerca documental i de descripció en el llibre AADD, *El panteó reial de Santes Creus. Estudi i restauració de les tombes de Pere el Gran, de Jaume II i Blanca d'Anjou i de l'almirall Roger de Llúria*. Ed. Generalitat de Catalunya i Museu d'Història de Catalunya, Barcelona 2010.
- 26.-obra citada, p. 101.
- 27.-obra citada, p. 104.
- 28.-ESPAÑOL I BERTRAN, F. (2001). *Els escenaris del rei: art i monarquia a la Corona d'Aragó*. Manresa, Ed. Angle, p. 162; ESPAÑOL, F., "La política artística de Jaume II", *Butlletí de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus*, XXIV (2011) p. 18 i 26-27.
- 29.-Apèndix documental, doc. núm. 4.
- 30.-A.A.D.D., *El panteó reial de Santes Creus. Estudi i...*, Apèndix documental, doc. 82.
- 31.-Apèndix documental, doc. núm. 4.
- 32.-Apèndix documental, doc. núm. 5. El document es troba al mateix foli del registre de Cancelleria on s'anotà la protecció i guiatge al Monestir de clarisses de la Serra de Montblanc, concedit el 30 de setembre. FELIP, Jaume, *Crònica, Abaciologi...*, doc 54 p 184. És molt probable que els impetradors d'aquest darrer document acompanyessin a mestre Pere de Bonull a Barcelona amb aquesta finalitat o, potser, fou el mateix Bonull qui els demanà tots dos.
- 33.-*vide supra* nota 27.
- 34.-PUIG I CADAVALCH, J., "Un mestre anglès contracta l'obra del claustre de Santes Creus", *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans, crònica d'Arqueologia i Història de l'Art*, 1921-1926, Barcelona, p. 123-138.
- 35.-l'anglès Fonoll seguí amb molta fidelitat els dissenys bonullians dels capitells. En el cas de les traceries incorporà els dissenys genuïnament anglesos, assenyalats per Puig i Cadafalch, en l'obra abans referenciada. Nosaltres, per altra banda, ja vam destacar l'ús reiterat d'una d'aquestes traceries de Santes Creus a la Capella dels Sastres que el mestre Fonoll realitzà a la Catedral de Tarragona. Vegeu l'article que publicarem en col·laboració amb el Dr. José Sánchez Real, "Renard Fonoll, escultor en Tarragona", *Diari de Tarragona*, dimecres 31 d'octubre del 1990, p. 13.
- 36.-ALANYÀ i ROIG, J., *Urbanisme i vida a la Morella Medieval (s. XIII - XV)*, Ed. Ajuntament de Morella i Amics de Morella i Comarca, Benicarló, 2000, p. 101, seguint SEGURA BARREDA, J., *Morella y sus aldeas*, Impremta de F. Javier Soto, Morella, 1868, vol. I p. 295-296.
- 37.-Tots els historiadors dels assumptes morellencs han suposat que el cobrament d'aquests terçons facilitaren el començament immediat de les obres de l'actual edifici religiós, en una data tan reculada com el 1263. Només Alanyà, acceptant aquest reculament inici amb reserves, suposa que les obres s'aturarien al cap de poc temps (obra citada, p 102). Argumenta (encertadament) que l'obra més important tingué lloc al segon i tercer quart del segle XIV, perquè vol encaixar les dades documentals aportades al seu treball amb l'errònia hipòtesi formulada per Vives i Miret, que fa constructor de la portalada dels Apòstols el mestre anglès Reinard des Fonoll.

- 38.-ALANYÀ i ROIG, J., obra citada, p 102-103. Els trets facials d'aquesta escultura del mainell són molt similars als propis de l'estil de Pere de Bonull, motiu pel qual pensem que hauria estat laborada per algun deixeble proper al mestre, quan aquest ja era lluny de Morella.
- 39.-El primer cop que aparegué aquesta configuració mariana a la Península fou amb aquesta imatge de Montblanc: ESPAÑOL i BERTRAN, F., "Les imatges marianes: prototips, rèpliques i devoció", *Lambard. Estudis d'art medieval*, (Barcelona) XV (2003), p. 101-103.
- 40.-SIURANA ROGLAN, M., *La arquitectura gótica religiosa del Bajo Aragón turolense*, Instituto de Estudios Turolenses, Terol 1982, p. 59.
- 41.-Arxiu Històric Comarcal de Montblanc, Fons notarial de Santa Coloma de Queralt, Reg. 4096, anys 1434-1437, fol 145r-v.
- 42.-FELIP SÁNCHEZ, J., "La desapareguda església gòtica de Blancafort (segles XIV-XV)" a *Aplec de Treballs* 28, Montblanc, 2010, p. 111-144.
- 43.- SIURANA ROGLAN, M., *La arquitectura gótica...*, obra citada, p. 22.
- 44.-SIURANA ROGLAN, M., *La arquitectura gótica...*, obra citada, p 26.
- 45.-IRANZO MUÑO, Mª T., "Puentes medievales en la provincia de Huesca: aspectos económicos y sociales" a *Aragón en la Edad Media*, núm. 5, 1983, p. 62 i 63.
- 46.-Apendix documental, document núm. 1.
- 47.-CODOIN XXXIX, p 150-151, citat per IRANZO, M^aT, obra citada, p. 63.
- 48.-Apendix documental, document núm. 7.
- 49.-Apendix documental, document núm. 8.
- 50.-Apendix documental, document núm. 9.
- 51.-Apendix documental, document núm. 10.
- 52.-FERNANDES, C.V., "Maestro Pero y su conexión con el arte de la Corona de Aragón. (La renovación de la escultura portuguesa en el siglo XIV)", *Boletín del Museo e Instituto "Camón Aznar"*, LXXXI (2000), p 250, nota 26.
- 53.-REGLERO DE LA FUENTE, C. "La iglesia catedral de Palencia durante el siglo XIV (1313-1397): crisis y reformas" a *Edad Media. Revista de Historia*, 7 (2005-2006), p. 138.
- 54.-L'anterior basílica fou destruïda pel fill d'Al-mansur, essent reconstruïda a principi del segle XI, ORDEIG I MATA, R. (ed.), *Les dotaries de les esglésies de Catalunya, 2: Documents 121-276 (segle XI)*, Vic, 1996, doc. 152 citat per RUBIO SADIA, J.P., "Vestigios de la liturgia catalano-narbonesa en fuentes hispanas", *Miscel·lània litúrgica catalana*, 22 (2014), p. 112
- 55.- REGLERO DE LA FUENTE, C., obra citada, p. 135.
- 56.-REGLERO DE LA FUENTE, C., obra citada, p. 138.
- 57.-REGLERO DE LA FUENTE, C., obra citada, p. 142.
- 58.-FERNÁNDEZ DEL PULGAR, P., *Historia secular y eclesiástica de la ciudad de Palencia*, lib. III, fol. 3, Madrid 1679; reed. Palència 1981, citat per REGLERO, obra citada, p 121.
- 59.-descriu el campanar d'Alcanyís SIURANA ROGLAN, M., *La arquitectura gótica religiosa del Bajo Aragón turolense*, Instituto de Estudios Turolenses, Terol 1982, p. 69-82. Malgrat ser una construcció de la primera meitat del segle XIV rematada al segle XVI, diríem amb moltes reserves que podria haver estat influïda per algun disseny de Bonull. L'absis i girola de la col·legiata d'Alcanyís es coneixen gràcies a un grafit conservat a la torre-campanar gòtica que ha estudiat SIURANA ROGLAN, M., a "Un grafito, posible cabecera de la colegiata gótica de Alcañiz", *Teruel*, núm. 68, jul-des 1982, 163-174, seria una construcció iniciada a mitjan segle XIII copiant, entre d'altres, el model de catedral de Toledo.
- 60.-REVILLA VIELVA, R., *Manifestaciones artísticas en la Catedral de Palencia*, Ed. de la Diputación de Palencia, Palència 1945, p. 21.
- 61.-REGLERO DE LA FUENTE, C., obra citada, p 148.
- 62.-Hipòtesi emesa per GONÇALVES, António Nogueira, *Estatuária Lapidar no...*, obra citada, després perfeccionada per Ricardo del ARCO i altres autors, *vide supra* nota 6.
- 63.-Establí la relació entre aquests conjunts escultòrics per primer cop FEIO, A, "Dois sepulcros medievais e seus artistas", *Biblos*, vol. I, 8 i 9, Coïmbra, p. 439. Reprengué la hipòtesi DIAS, P., "A escultura gótica. Primeiras manifestações em Portugal" a *História da Arte em Portugal*, vol. IV, Lisboa, Publicacions Alfa, 1986, p 119, citats per FERNANDES, C.V., "Maestro Pero y su conexión con el arte de la Corona de Aragón. (La renovación de la escultura portuguesa en el siglo XIV)", *Boletín del Museo e Instituto "Camón Aznar"*, LXXXI (2000), p. 245.
- 64.-FERNANDES, C.V., obra citada, p 245, seguint DIAS, P., obra citada a la nota anterior, i principalment a Vergílio Correia, que distingeix un "Mestre de les Senyores de l'Expectació" (el documentat mestre Pero) i un "Mestre de Santa Clara" (probablement Pere de Bonull) CORREIA, V., *Três Túmulos*, Lisboa, Portugalíia Editora, 1924, p. 71.
- 65.-*Ibidem*, p. 248.

ANNEX DOCUMENTAL

1

1265, maig, 2, Eixea dels Cavallers

El rei Jaume I enfranqueix als homes de Luna del peatge del pont de Luna, per a compensar els dos-cents sous jaquesos anuals que en principi els havia atorgat i després els havia recobrat per al manteniment del pont i l'església de Luna, amb la condició de mantenir el pont i custodiar i servir l'esmentada església i hospital.

[O], perdut

A: Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 13, fol. 268r.

Cum nos Jacobus, Dei gratia [rex Aragonum, Maioricarum et Valentie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesulani], dederimus vobis hominibus de Luna ducentos solidos jaccenses habendos et percipiendos singulis annis in pedagio nostro Pontis de Luna, cum publico instrumento, ad sustentatione ipsius pontis et hospitalis seu ecclesie dicti pontis, quia ipsos recuperavimus a vobis, per nos et nostros enfranquimus et franchos facimus vos universos et singulos homines de Luna presentes et futuros a pedagio dicti pontis. Ita quod de aliquibus mercibus seu aliis rebus vestris non detis de cetero unquam aliquo tempore in dicto ponte nec dare teneamini pedagium atque lezdam set teneamini propter hoc tenere condirectum dictum pontem et custodire ac etiam servire dictam ecclesiam et hospitalem, prout hucusque facere consuevistis. Mandamus itaque et cetera. Datum in Exea · VI° · nonas madii anno Domini · M^o · CC^o · LX° · quinto.¹

(1) manca iussio

2

1306, maig, 9 i 10, Santa Coloma

Jaume de Llorac, prohoms de la vila de Cervera, en nom seu i de Jaume Martí, Gener Sasisquella i Guillem Foguet, requereix a Bernat de Claret que li faci venda d'una casa que aquest posseeix a Cervera, al lloc dit "el cap de les botigues", casa que és necessària per acréixer l'església de Cervera i incloure-la dins d'aquesta. S'ofereixen a donar-li cinquanta sous més dels quatre-cents quaranta-cinc sous que li han estat oferts en la venda de la casa. Al dia següent, Bernat de Claret manifesta que no pot vendre dita casa als prohoms i que es sotmetria a la decisió de l'arbitratge de quatre prohoms.

[O]: perdut

A: còpia registral a les nòdules de l'Arxiu Comarcal de Montblanc, fons notarial de Santa Coloma, Reg. 3513 (olim 3.816 a l'AHT), fol. 20r.

In presentia mei notarii et testium infrascriptorum ad hoc specialter rogatorum et vocatorum Jacobus de Lorach, presens cum suis sociis, scilicet, Guillelmus Foguet, Jacobus Marti et Januarius Zacisquela, absentes tanquam presentes proceres ville Cervarie et per totam universitatem totius procerum et proborum hominum Cervarie, protestati fuerunt coram domibus Raimundi Sartre¹ quod cum Bernardus de Claret habeat² quasdam domos³ et habere debeat in villa Cervarie <in> loco vocato 'el cap de les botigues' quod dicti proceres velint crescere ecclesiam de Cervaria, ita quod mittant dictas domos⁴ in opere dicte ecclesie, cum ipsi proceres sint parati ei dare sicut⁵ iamdicte domus vendant per precium CCC XLV solidorum barchinonensium quod Bernardum dictum de Claret et ipse firmaverit dictam venditionem et dicta venditio remanserit peremptorie et non per dictum Bernardum de Claret. Predictus Jacobus de Lorach cum suis sociis supradictis est paratus dare dicto Bernardo totum illud precium quod supradictus emptor dabat in dictis domibus et magis ultra illud pretium · L · solidos terni ratione ut Bernardus de Claret habeat magis su<u>m ius de dictis domibus. Et hoc predictus Bernardus de Claret facere noluerit; dicit et protestavit ut superius dictus Jacobus de Lorach per se et per suos socios supradictos quod est paratus ei dare predictum pretium, aliter dicti proceres facient in dicto facto seu negotio illud quod sit iustum inde facto ipsius, presentibus testibus Berengario Bort, Raimundo de Vergos, Matheo dez Val, Berengario de Guialmons, Guillermo dez Canos, Jacobo Segarra. VII° idus madii.

Ad quod respondit Bernardus de Claret quod salva gratia ipsorum videtur ei quod non habeat nec debeat dare eis dictas domos propter dicto pretio ditorum D^{orum} solidorum pro quo ius tunc remaneret et cessaret dicta venditio ex parte emptoris sibi non nocet quin possit vendere modo dictas domos ad maius pretium quod tunc ei non dabatur. Tamen, est paratus estare cognitioni et arbitrationi duorum proborum hominum partis dicti < Bernardi > et aliis duobus proborum hominum universitatis Cervarie quia dicte domus a tempore citra quo fuerunt empte <vel> vendite, meliorate sunt de pretio non vero declarate. VI° idus madii.

Testes Jacobus Ferrer et Bernardus Vidal.

Al marge: · II · [solidos].

- (1) *tatxat*: januas ecclesie Sancte Columbe
- (2) *tatxat*: non velit ecclesie vendere
- (3) *tatxat*: que habeat
- (4) *tatxat*: in dicta ecclesia
- (5) *tatxat*: domus vendi possint ad mayus pretium et fecerunt dictas domos preconizari per sagionem publicum dicte ville Cervarie

3

1310, març, 30, València

[O], perdut

A: Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 289, fol. 141r.

Nos Jacobus Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice ac comes Barchinone, et nos Blancha per eandem regina Aragonum, consors eius, attendentes ordinasse ad honorem Dei et beate virginis Marie, matris Eius, facere construi et hedificari in monasterio Sanctarum Crucum refectorium et claustrum ipsius monasterii, videlicet, nos dictus rex refectorium et nos dicta regina claustrum predictum, ideo, cum presenti carta nostra, damus et concedimus ad opus constructionis operis supradicti vobis venerabili et dilecto capellano nostro maiori fratri Petro, Dei gratia abbati dicti monasterii Sanctarum Crucum, quinquaginta mille solidos barchinonenses quos assignamus vobis habendos et percipiendos super redditibus nostris Montanearum de Pratis, finito tempore per quod manumissores seu exeutores testamenti nobilis domine Guillerme de Montecateno quondam ipsos redditus debent recipere et habere ex concessione nostra. Ita, quod dictos quinquaginta mille solidos recipiatis infra quinque annos a dicto tempore inantea continue numerandos, videlicet, in uno quoque anno · X · mille solidos barchinonenses. Si vero redditus Montanearum de Pratis predicti non sufficerent quolibet ditorum annorum ad quantitatem ditorum · X · mille solidorum quitquid inde deffuerit cum carta nostra presenti assignamus vobis habendum et percipiendum super redditibus nostris Villefranche. Mandantes per presentem cartam nostram baiulis et emptoribus reddituum dictarum Montanearum de Pratis et Villefranche Penitensium presentibus et qui pro tempore fuerint quod dictos denarios vobis vel cui volueritis loco vestri solvant et compleant per tertias quolibet ditorum quinque annorum ut superius continetur, non expectato a nobis mandato alios super eo et de solutionibus quas inde vobis facient recipiant apocha de soluto ac in fine solutionis predictae dictus baiulus Montanearum de Pratis a vobis presentem recuperet tempore sui compoti reddendam. Datam Valentie tertia kalendas aprilis anno Domini · M^o · CCC^o · X^o .¹

(1) *manca iussio*.

4

1312, febrer, 23, València

Manament de Jaume II a Pere de Bonull, domèstic seu, aplegador dels diners de les rendes a les Muntanyes de Prades, Cartellà, Vilamajor, Araprunya i Cambrils, perquè pagui deu mil sous a Guillem de Montcada, senescal de Catalunya.

[O], perdut

A: Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 273, fol. 4v.

[Jacobus Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice comesque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis], fideli suo Petro de Bonellis, de domo nostra, salutem [et dilectionem]. Cum nobilis Guillermus de Montecatheno senescallus Cathalonie, ex concessione per nos ei facta cum cartis nostris ut continetur in eis debeat recipere annuatim a nobis pro cavalleriis decem mille solidos barchinonenses quos ei assignavimus super quibuscumque denariis proventuum et aliis qui vendi non consueverint quos nos habere et recipere contingat vel nobis pertineant ratione subsidii vel quacumque alia ratione vel causa in locis Montanearum de Prades et in Carotitulo, Villamaiori, Arapruginano et in Cambrils. Ideo, mandamus et dicimus vobis quatenus de denariis subsidiorum que vos colligitis pro parte curie nostre in dictis locis vel aliquibus ex eis satisfaciatis dicto nobili vel cui voluerit loco sui, prout prior in eis fuerit iuxta assignationis sue predictae continentia et tenorem, non obstantibus aliis posterioribus assignationibus post ipsam assignationem suam factis. Datum Valentie · VII° · kalendas martii anno Domini · M^o · CCC^o · undecimo.

Guillermus Lupeti mandato
regio facto per Petrum Marci

5

1313, octubre, 8, Barcelona

Guiatge i salconduït reial a favor del mestre Pere de Bonull (dez Bonell) francès, obrer del rei, extensiu a la seva muller, família i tots els seus béns.

[O], perdut

A: Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 210, fol. 94v.

magistri Petri de Bonell, gallici

Nos Jacobus [Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice comesque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis], recipimus sub nostra protectione, comanda et guidatico spetiali magistrum Petrum dez Bonell, gallicum operarium nostrum, uxorem, familiam, bona et res suas, ita quod nullus de nostri gratia vel amore confidens audeat vel presumat dictum magistrum, uxorem, familiam et res suas in aliquo loco terre et dominationis nostre invadere, capere, impediri, marchare vel pignerare, culpa, crimine vel debitis alienis nisi ipsi fuerint principaliter debitores vel pro aliis fideiussorio nomine obligati aut culpabiles in predictis, nec in hiis etiam casibus nisi prius fatica iuris inventa fuerit in eisdem, mandantes per presentem cartam nostram universis et singulis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris quod dictam protectionem, comandam et guidaticum nostrum observent et faciant inviolabiliter observari et non contraveniant aut aliquem contravenire permitant aliqua ratione. Quicumque vero contra dictam protectionem et guidaticum venire presumpserit, iram et indignationem nostram et penam quingentorum aureorum absque aliquo remedio se noverit incursum dampno illato prius et plenarie restituto. Datum Barchinone · VIII · idus octobris anno Domini · M^o · CCC^o · XIII .

Petrus Martini mandato regio facto per

Garciam de Novalibus, hostiarium.

6

1315, setembre, 9, València.

Davant la queixa presentada pel mestre Pere de Bonull, el rei Jaume II mana als jurats de Morella que li paguin el sou promés quan signaren contracte per a la realització de l'obra de l'església de Morella.

[O], perdut

A: Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 353, fol. 158r.

a: cita i transcriu parcialment ALANYÀ i ROIG, J., *Urbanisme i vida a la Morella Medieval (s. XIII – XV)*, Ed. Ajuntament de Morella i Amics de Morella i Comarca, Benicarló, 2000, p. 102, nota 104.

Infans [Jacobus illustrissimi domini regis Aragonum primogenitus ac regnis et terris eiusdem procurator generalis], fidelibus suis juratis et probis hominibus Morelle, salutem et gratiam. Coram nostri constitutus presentia magister Petrus de Bono oculo conquerendo exposuit quod cum ipse promiserit vobis facere opus ecclesie Morellensis vosque super eo composueritis secum et promiseritis sibi dare ac solvere certas pecunie quantitates certis terminis atque temporibus eidem per vos ut asserit exsolvendis, vos tamen non attendentes ut dicitur compositionem premissam nec ipsam in aliquo observantes, ymmo violando eandem, renuistis atque differitis eidem quantitates solvere supradictas in suis terminis sive temporibus, prout sibi per vos promissum extitit et conventum. Quocirca, eodem magistro Petro nobis super hiis humiliter supplicante, vobis dicimus et mandamus expresse quatenus satisfaciatis sibi in quantitibus in quibus sibi hac de causa tenemini et deinde observetis eidem in unoquoque termino convenientias sive pacta inter vos et eum inita super premissis, ipso tamen faciente et exequente opere supradicto, prout teneretur illud facere ac promisit, taliter in hiis vos habendo quod idem magister Petrus deinceps super hoc de vobis materiam non habeat conquerendi nec ipsum oporteat ad nos recurrere iterato. Datum Valentie · V^o · idus septembris anno predicto [anno Domini · M^o · CCC^o · X^o · V^o.]

Bartolomeus de Canalibus mandato domini

infantis facto per Petrum de Letone

7

1318, juliol, 2, Barcelona

El rei Jaume II mana als oficials reials d'Osca i Eixea que obliguin al mestre Pere de Bonull a completar l'obra del pont de Luna que, per no haver estat acabada en els terminis estipulats en el contracte signat entre dit mestre i els prohoms del lloc de Luna, ha estat destruïda en les darreres avingudes d'aigües pluvials. Per a realitzar dita obra cobrà nou mil sous jaquesos i en cas d'incompliment podia ser forçat a acabar-la.

[O], perdut

A: Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 166, fol. 257r-v.

Cita: Martí de Barcelona, "La cultura catalana durant el regnat de Jaume II", doc 337.

Jacobus [Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice comesque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis], fidelibus nostris supraiunctariis Osce et Exee, vel eorum loca tenentibus, [salutem et dilectionem]. Pro parte proborum hominum loci de Luna fuit nobis expositum conquerendo quod magister Petrus de Bonellis, lapicida, obligavit se cum publico instrumento ad faciendum et perficiendum infra certum tempus in dicto instrumento expressatum opus pontis dicti loci de Luna, de bono et legali opere, ad cognitionem aliorum lapicidarum et hanc obligationem fecit per novem mille solidos jaccenses, quod pro dicto opere perficiendo recepit, obligando se ultra predicta quod si contra id faceret caperetur ubique et tantum captus detineretur donec complete perficeret seu ad effectum deduceret quod promisit, prout hec et alie conventiones inter eos habite in dicto publico instrumento latius continetur. Verum cum nunc asseratur pro parte hominum predictorum quod aqua que per ipsum pontem facit transitum transacto dicto tempore infra quod dictum opus perfici debebat ad culpam dicti magistri ex eo quia dictum opus non perfecit infra tempus predictum, et ipsum non fecit ita utile ut promisit evellendo opus predictum diruit quicquid inceptum fuerat in opere supradicto. Idcirco, ad humilem supplicationem pro parte ipsorum nobis factam, vobis dicimus et mandamus quatenus si est ita, super predictis omnibus prospectis conventionibus supradictis in dicto instrumento publico expressatis faciatis breviter et de plano iustitie complementum. Compellendo dictum magistrum Petrum prout de foro et ratione faciendum existat, ad complendum et faciendum id ad quod ipsum teneri inveneritis, iuxta obligationem superius expressatam, omnibus difugiis et malitiis retroiectis. Datum Barchinone · VI° · nonas iulii anno Domini · M^o · CCC^o · XVIII° .

Nicholaus Pomares ex petitione provisa

8

1321, febrer, 26, Lleida.

L'infant Alfons mana a Lope Ximeno de Lope Artero i als jurats de Luna que posin en mans de Pere de Martorell, Batlle General de l'Aragó, tots els béns que reberen del mestre Pere Bonull amb motiu de l'obra del pont de Luna, incloses les monedes i vaixella de plata deixada com a penyora.

[O], perdut

A: Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 384, fol. 33r-v.

Infans [Alfonsus illustrissimi domini regis Aragonum primogenitus eiusque generalis procurator ac comes Urgelli], fidelibus suis Lупpo Eiximeno de Lopeartero et juratis de Luna, [salutem et dilectionem]. Cum nos ex quibusdam causis hostensis coram nobis velimus per [vos] tradi et dari fideli nostro Petro de Martorello baiulo regni Aragonum generali omnia bona que recepistis a magistro Petro Bonelli ratione operis pontis de Luna, ideo vobis et unicuique vestrum dicimus et expresse mandamus quatenus tam carlinos argenteos et taceas quam alia bona dicti magistri Petri, visis presentibus, tradatis et detis dicto Petro de Martorello vel cui voluerit loco sui, nisi alique et iuste cause per vos opposite fuerint que obsistant, quas si habetis velimus quod ipsas ostendatis coram iusticie Aragonum X^a die a receptione personaliter inantea numeranda, aliter procederemus contra vos prout de facto et ratione fuerit faciendum, vestri absentia seu cotumatia in aliquo non obstante. Datum Ilerde · IIII° · kalendas martii anno Domini · M^o · CCC^o · XX° .

9

1321, febrer, 26, Lleida.

Manament similar a l'anterior on, tanmateix, s'especifica que les penyores a entregar són monedes de carlins de plata, dobles tureneses(monedes de plata de Tours), tasses i cintes de plata i altres béns indeterminats. El mestre Pere ha de complir i reparar l'obra incompleta, segons el contracte firmat, a coneixença de dos mestres que en facin peritatge. L'infant Alfons pot admetre que, degut a que el mestre Pere de Bonull és persona estrangera, els jurats no vulguin fer el dipòsit de les penyores, però en aquest cas hauran de justificar-ne els motius i exposar-los el desè dia següent al retorn o entrada de l'infant a l'Aragó.

[O], perdut

A: Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 384, fol. 34v-35r.

Infans [Alfonsus illustrissimi domini regis Aragonum primogenitus eiusque generalis procurator ac comes Urgelli], fidelibus suis iustitia de Luna vel eius locum tenenti, necnon Lупpo Eximino de Lop artero et juratis dicti loci de Luna, [salutem et dilectionem]. Cum nos ex quibusdam causis hostensis coram nobis velimus per vos tradi et deliberari

fideli nostro Petro de Martorello, baiulo regni Aragonum generali, omnia bona et jocalia que recepistis et penes vos remanent a magistro Petro de Bonel, qui magister fuit in opere pontis de Luna, ideo, vobis dicimus et expresse mandamus quatenus tam carlinos argenteos, dupplas turonenses, taceas, cintas argenteas quam alia bona dicti magistri Petri que penes vos remanserunt, visis presentibus tradatis et detis dicto baiulo vel cui voluerit loco sui, cui nos per presentes mandamus quod si aliquis defectus est in opere dicti pontis ob defectum dicti magistri Petri, iuxta pacta seu convenientias inter vos et ipsum magistrum Petrum initas, idem baiulus de dictis bonis quanto ad id quod dictus magister Petrus teneretur faciat compleri ac reparari, ad cognitione duorum prudentium magistrorum; preter si vos aliquas iustas causas habetis propter quas res seu bona dicti magistri Petri, qui extraneus et barrantius est, de ratione penes vos retinere possitis et ea non teneamini redere seu deliberare baiulo supradicto, velimus quod eo casu remanentibus penes vos rebus predictis · X^a · die postquam nos in regno Aragonum fuerimus personaliter constituti, compareatis per vos seu procuratorem vel procuratores vestros idoneos vestrumque in regno fuerimus coram nobis ad hostendum easdem et faciendum super predictis quod de ratione fuerit faciendum, aliter procederemus contra vos et bona vestra, vestri contumacia non obstante, prout fuerit faciendum. Datum Ilerde · IIII · kalendas marcii anno predicto [anno Domini · M^o · CCC^o · XX° .]

Guillermus Coperii ex petitione provisa

10

1322, maig, 7, Osca.

El Consell d'homes de Luna exposa a l'infant Alfons que, en virtut del compromís notarial signat per Pere de Bonull, aquest es comprometé a fer l'obra del pont de Luna en cert termini de temps, per la qual cosa obligà unes penyores en mans de Lope Ximeno i del capellà Ximeno de Cayata, tot dient que passat el termini es podien vendre els béns penyorats i esmerçar-los a l'obra del pont. Passat el termini, els homes del Consejo de Luna demanen a l'infant poder convertir les penyores en diner i pagar un altre mestre per acabar l'obra compromesa. L'infant Alfons ordena al Batlle General de l'Aragó que comprovi aquesta versió dels fets i, en cas de ser certa, actuï en el sentit expressat al manament.

[O], perdut

A: Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 370, fol. 108r.

Infans [Alfonsus, primogenitus et generalis procurator domini regis ac comes Urgelli] fideli suo Petro de Martorello, baiulo Aragonum Generali, [salutem et dilectionem]. Cum pro parte Concilii hominum de Luna expositum fuerit coram nobis quod quidam lapiscida nomine magister Petrus de Bonellis promisit cum publico instrumento hominibus predictis pro certo pretio construere et facere pontem de Luna usque ad certam diem et pro hiis quadam bona sua mobilia pignerari obligavit queque tradidit nomine Lупpo Eximeno de Lope arter et Eximeno de Cayata, clerico eiusdem loci, ita quod si dicta die per eum constituta dictum pontem non construxisset quod predicti Lupus et Eximinus tenerentur tradere dicta pignera vel mille solidos qui converterentur in opus dicti pontis. Et dicti homines de predicta convenientia nobis fecerint fidem per dictum publicum instrumentum et asserant dictum magistrum Petrum non perfecisse opus predictum, sicut promissit, et propterea supplicaverint quod dicta pignera vendi faceremus et eorum pretium in opus predictus converti. Idcirco vobis dicimus et mandamus quatenus ad dictum locum de Luna personaliter accedendo et constito vobis quod prefatus magister non perfecerit sicut promisit dictum opus extunc de dictis pigneribus usque ad complementum dictorum mille solidorum vendi protinus faciatis et ipsos mille solidos vel id quod habitum fuerit de dictis pigneribus usque ad ipsam quantitatem, una cum juratis et probis hominibus de Luna alicui bono et fidedigno homini tradatis convertendo per eum in constructione operis supradicti. Et si vos aliorum negotiorum occupationem circa hec vaccare non poteritis, mittatis aliquem ad locum predictum qui loco vestri compleat supradicta. Data Osce nonas madii anno predicto [Domini M^o · CCC^o · XX° · II°.]

Valentinus de Petra ex petitione provisa

11

1436, març, 28.

Capitulació amb el mestre d'esglésies Guillem Rotllan, de Vall-de-roures, amb els jurats de Santa Coloma de Queralt per a dirigir l'obra de l'església. L'u d'abril del 1438 fou cancel·lat el contracte.

O: perdut

A: Arxiu Històric Comarcal de Montblanc, Fons notarial de Santa Coloma de Queralt, Reg. 4.096, anys 1434-1437, fol 145r-v.

Die mercurii · XXVIII^a · marcii anno predicto M^o CCCC^o XXXVI°

Capítols fets e concordats entre lo molt noble lo senyor en Guerau de Queralt, senyor de la vila de Santa Coloma e baronia de Queralt e los honrats Andreu Ferrer prevere e obrer de la obra de la esgleya e micer Johan Ballester, Francesch Malgosa e Francesch Agaçó, jurats l'any present de la dita vila en nom e en veu de la Universitat de la dita vila de una part e mestre Guillem Rotlan, mestre de sglésies, vehí de la vila de Vall de roures, situada en terra d'Orta de la part altra, de e per rahó de la hobra faedora en lo campanar e en la sgleya de la dita vila de Santa Coloma.

E primerament, és concordat entre les dites parts que lo dit mestre Guillem d'aquí avant sie mestre major de la dita hobra fins que aquella hobra sie perfeta, integrament e acabada. E que los dits jurats e universitat no gosen ne pusquen elegir ni haver altre mestre per fer la dita hobra. E que lo dit mestre Guillem sie stret e forçat fer la dita hobra en la forma devall escrita:

Item és concordat entre les dites parts que lo dit mestre Guillem Rotlan haie e sie tengut venir per fer la dita hobra e lavorar en aquella tota hora e quant per los dits honrats hoberer e jurats ne serà request, emperò que la hora que los dits honrats hoberer e jurats volian que lo dit mestre Guillem vingue per fer la dita hobra que açò li haien a fer saber e trametre a dur · I · mes abans en tal manera que ell haie temps de desempatxar si altres affers o hoberes tendrà entre mans.

Item és convengut que lo dit mestre Guillem per sos treballs de venir e tornar-se'n a sa casa sie pagat per cascu viatge que y farà o y vendrà per dos jorns, ço és, · I · jorn per venir e altre per tornar.

Item és emprés e avengut que lo dit mestre Guillem Rotlan haie per cascu dia que hobarà en la dita hobra axí en ivern com en stiu quatre solidos VI denarios barchinonenses per son salari e treballs e per semblant haie per cascu dels dits dos jorns del venir e en del tornar-se'n de la dita hobra, segons en lo prop dit capítol és contengut. E que lo macip del dit mestre haie per cascu dia que hobarà en la dita hobra, ço és, de la festa de Sent Miquel fins a Carnestoltes tres solidos per cascu dia. E de Carnestoltes fins a Sent Miquel haie lo dit macip per cascu dia tres solidos e sis diners.

Més avant és concordat que en cas que per alguns entervalls de temps lo dit mestre Guillem se havie absentar de fer la dita hobra o no y podie entrevenir que en aquest cas lo dit mestre Guillem haie e pusque metre en continuar la dita hobra altre mestre o hoberer que fos tant àbil e suficient com ell en fer e continuar la dita hobra a càrrech del dit mestre Guillem, exceptat en cas de malaltia que lo dit mestre Guillem no y fos [obligat], lo qual hoberer o mestre haie per cascu dia que lavorarà en la dita hobra per son salari e treballs quatre solidos barchinonenses.

Encara més és concordat que los dits honrats hoberer e jurats no pusquen fer piquar pedra a negú sens licència e consell del dit mestre Guillem e cuidar la dita hobra.

Item que lo dit mestre Guillem sie tengut e obligat de fer la hobra be e notablement segons se pertany de bon mestre.

Item és mes emprés e avengut que lo dit mestre Guillem a principi de la dita hobra haie e sie tengut hobar dos mesos en la dita hobra al for ja damunt dit. E si per ventura dins los dits dos mesos los dits honrats hoberer e jurats vehien e conexien que lo dit mestre Guillem no fos àbil e suficient en fer la dita hobra segons se pertany que en aquest cas los dits hoberer e jurats poguessen donar comiat al dit mestre Guillem, pagant li los jornals que y haurie hokrat al for damunt dit.

Encara més és emprés que lo dit mestre Guillem haie una cambra en la casa de la abadia e habitació e empriu en la dita casa per tant temps com la vila tendrà arrendada la rectoria de la dita vila.

Item és convengut que los dits hoberer e jurats sien tenguts de fer loçar franch totes ferramentes axí del dit mestre Guillem com de la vila qui serviran en fer la dita hobra.

Item és encara més concordat entre dites parts que si per ventura de e sobre la dita hobra faedora eren o en los dits capítols exien o aparrien algunes coses axí sobre los dits capítols com for aquells que meresquessen declaració o abilitació en alguna manera que aquelles fossen declarades e abilitades a coneguda de dos mestres de cases elegidors ço és · I · per cascuna de les dites parts e açò per remoure tota materia de debat e questió entre les parts sobre dites.

E axí les dites parts e cascuna de aquelles loant e aprovant los dits capítols e cascuns de aquells convenen e prometen sots pena de cent lliures barchinonenses guanyadora per la meytat a la part obedient e los capítols e coses sobredites servir volent e per l'altra meytat en aquella cort qui de açò farie exequció, que totes e sengles coses en los dits capítols e cascu d'ells contengudes tendran e servaran e no y contravendran per alguna causa e raho. E per açò atendre e complir que'n obliguen ço és los dits honrats hoberer e jurats los béns de la dita hobra e de la dita universitat e lo dit mestre Guillem tots los seus béns propis haguts e havedors. E ho juren.

Testes Dalmatius Corbell et Alfonsus Lopez ac Guillelmus de Luça domiçellus de domo dicti nobilis Geraldí de Queralt¹.

Die martis prima aprilis anno Millesimo CCCC^o XXXVIII° fuerunt cancellata predicta capitula et conventionem, de voluntate discreti Andree Ferrarii operarii et honorabilium Petri Dela, Johannis Conte et Mathei de Castellvi, juratorum, et de voluntate etiam dicti magistri Guillelmi Rotlan coram me n'Artau de Puigsteve notarium, presentibus testibus micer Petro Comi, Petro Aguilo et Raymundo Conill, dicte ville.

(1) *el document fou cancel·lat fins aquest punt.*